

Biografistyka Pedagogiczna
Rok 8 (2023) nr 1
ISSN 2543-6112; e-ISSN 2543-7399
DOI: 10.36578/BP.2023.08.01

S. Anna Maria Pudełko*

Proces formacji w pismach błogosławionego księdza Jakuba Alberionego

The Process of Formation in the Writings of Blessed Fr James Alberione

Abstract: The purpose of the article is to introduce the conception of formation of Fr. James Alberione in the context of the challenges faced by modern formators and formators. The research method used by the Author of the text will be: the method of analysis and criticism of the literature.

In the text will be presented biographical themes and selected theses on the discernment of the priestly and religious vocation and as well its development in the various stages of initial and permanent formation. In the article will be analyzed James Alberione's own writings and critical studies of his work.

Keywords: vocation, religious life, formation.

* S. Anna Maria Pudełko (ORCID: 0000-0002-8303-0074) – dr, siostra Instytutu Królowej Apostołów dla Powołań, psychopedagog powołania; absolwentka Uniwersytetu Salezjańskiego w Rzymie i Akademii Ignatianum w Krakowie; wykłada w Wyższym Seminarium Duchownym w Łowiczu; kontakt: annamaria.apostolinka@gmail.com.

Wstęp

Formacja kapłańska i zakonna, początkowa i ciągła, jest tematem stale aktualnym w magisterium Kościoła i w dalszym ciągu wymagającym aktualizacji, integralnego pogłębienia w wymiarach ludzkim i duchowym¹, uwzględnienia potrzeby odnowionej pedagogiki². Konkretnie wytyczne i ukierunkowania magisterium są niezbędnym wsparciem dla osób posługujących w formacji. Oprócz nich inspiracją stają się konkretne przykłady życia wychowawców i formatorów. Paweł VI zwrócił uwagę na to, że „człowiek współczesny chętniej słucha świadków niż nauczycieli; a jeśli już nawet słucha nauczycieli, to dlatego że są oni równocześnie świadkami”³. Ksiądz Jakub Alberione⁴, rozpoznawany jako Założyciel Rodziny Świętego Pawła i współczesny apostoł środków masowego przekazu” jest jeszcze mało znany i prezentowany w Polsce jako duszpasterz, wychowawca i formator. Celem niniejszego artykułu jest ukazanie sposobu postrzegania procesu formacji przez Jakuba Alberionego w odniesieniu zarówno do formatorów jak i osób formowanych, kapłanów i sióstr zakonnych na podstawie jego pism. Zaprezentowane zostaną główne założenia jego wizji procesu formacyjnego oraz analiza jego myśli w kontekście wyzwań, jakie stoją przed współczesnymi formatorami i formatorkami.

- 1 *Droga formacji prezbiterów w Polsce. Ratio Institutionis Sacerdotalis Pro Polonia*, Poznań 2021; *Typiczny program formacyjny Wyższego Seminarium Duchownego*, Warszawa 2022; *Młode wino nowe bukłaki*, Warszawa 2017.
- 2 *Młode wino nowe bukłaki*, nn. 14.16.18. 35 B/D38.
- 3 Paweł VI, *Przemówienie podczas audiencji generalnej 2.10.1974*, https://opoka.org.pl/biblioteka/w/wp/pawel_vi/audiencje/ag_02101974.html, dostęp: 30.03.2022.
- 4 Jakub Alberione (1884–1971) – włoski kapłan, założyciel Rodziny Świętego Pawła, do której należy 10 instytucji: Towarzystwo Świętego Pawła (1914), Siostry Świętego Pawła (1915), Unia Współpracowników Paulińskich (1917), Uczennice Boskiego Mistrza (1924), Siostry Jezusa Dobrego Pasterza (1938), Instytut Królowej Apostołów dla Powołań, Siostry Apostolinki (1959), Instytut Archanioła Gabriela (1958), Instytut Matki Bożej Zwiastowania (1958), Instytut Jezusa Wiecznego Kapłana (1958), Instytut Świętej Rodziny (1971). 27 kwietnia 2003 r. papież Jan Paweł II ogłosił go błogosławionym; D. B. Spoletini, *Ksiądz Jakub Alberione. Głosiciel Ewangelii*, tłum. W. Wiśniowski SSP, Częstochowa, s. 64–65.

Główne etapy rozwoju powołania Jakuba Alberionego

Jakub Alberione urodził się 4 kwietnia 1884 r. w San Lorenzo di Fossano (Cuneo) we Włoszech, jako piąty syn Michele Alberionego i Rosy Allocco⁵. Jak sam wspomina, pierwszą intuicję dotyczącą powołania kapłańskiego odczuł w wieku 6 lat⁶. Biografowie wskazują, że na jego sposób postrzegania powołania miały wpływ zarówno czynniki rodzinne, jak i tkwiące w otoczeniu społecznym. W rodzinie uzyskał wsparcie ze strony matki i jednego z braci, natomiast ze strony ojca i reszty braci doświadczał sprzeciwu i oporu, warunkowanych sytuacją ekonomiczną rodziny⁷. Jednocześnie warto odnotować, iż jego powołanie rozwijało się przy istotnym wsparciu jednej z nauczycielek oraz proboszcza⁸. W 1895 r. wstąpił do Niższego Seminarium w Bra⁹. Jego ścieżka nie była prosta, biografowie wspominają o kryzysie zakończonym nagłym wydaleniem z seminarium w V klasie gimnazjum, w dniu 7 kwietnia 1900 r., bez możliwości dokończenia roku szkolnego¹⁰. Jako możliwą przyczynę kryzysu autorzy wskazują: zbyt liczne lektury dobierane w sposób chaotyczny, motywy dyscyplinarne lub moralne, a także możliwość próby dopuszczonej przez Boga¹¹. Mimo niepowodzenia Jakub Alberione dalej wyrażał wolę realizacji powołania i w październiku 1900 r. został ponownie przyjęty do seminarium, tym razem w Albie¹². Sam Alberione w swojej autobiografii pisał o dwóch wydarzeniach, które uwiarygodniły jego powołanie. Pierwszym było jego osobiste, duchowe spotkanie z Chrystusem podczas

- 5 J. Alberione, *Abundantes divitiae gratiae suae. Charyzmatyczna historia Rodziny Świętego Pawła*, Częstochowa 2001, s. 66.
- 6 J. Alberione, *Abundantes divitiae gratiae suae*, s. 30.
- 7 L. Rolfo, *Don Alberione. Appunti per una biografia*, Alba 1974, s. 27–28.
- 8 Tamże, s. 27–28.
- 9 C. A. Martini, *L'itinerario spirituale-vocazionale del giovane Alberione*, w: AA.VV., *Conoscere don Alberione (1884–1971). Strumenti per una biografia*, Roma 1994, s. 321.
- 10 L. Rolfo, *Don Alberione*, s. 29; G. Barbero, *Il sacerdote Giacomo Alberione. Un uomo – un'idea*, Roma 1991, s. 90–91.
- 11 L. Rolfo, *Don Alberione*, s. 29; G. Barbero, *Il sacerdote Giacomo Alberione*, s. 90–91, 93–96; C. A. Martini, *L'itinerario spirituale-vocazionale del giovane Alberione*, s. 322; C. A. Martini, *Le Figlie di San Paolo. Note di una storia 1915–1984*, Roma 1994, s. 61.
- 12 G. Barbero, *Il sacerdote Giacomo Alberione*, s. 322; C. A. Martini, *L'itinerario spirituale-vocazionale del giovane Alberione*, s. 322.

modlitwy, które ukierunkowało całe przyszłe życie kapłana, ewangelizatora, założyciela i formatora¹³. Drugim było spotkanie w 1900 r. ks. Kanonika Franciszka Chiesy, który pozostał jego kierownikiem duchowym przed ponad 40 lat¹⁴. To od niego Alberione jako kleryk, a później ksiądz czerpał wiedzę duchową i pedagogiczną, którą praktykował jako późniejszy wykładowca w seminarium, ojciec duchowny, formator zakonników i zakonnice¹⁵. Jakub Alberione przyjął święcenia kapłańskie 29 czerwca 1907 r. W tym samym roku uzyskał doktorat z teologii na Wydziale Teologicznym w Genui¹⁶.

Kolejnym ważnym wydarzeniem w rozwoju powołania Alberionego było doświadczenie choroby. W 1923 r. lekarze zdiagnozowali u niego zaawansowaną gruźlicę, prognozując maksymalnie 18 miesięcy życia¹⁷. Było to doświadczenie graniczne, które z jednej strony wyhamowało na pewien czas intensywne działania duszpasterskie, a z drugiej nagły i niewytłumaczalny powrót do zdrowia stał się punktem wyjścia do nowych, odważnych projektów apostołskich¹⁸.

Przytoczone powyżej wybrane fakty rozwoju powołania kapłańskiego Jakuba Alberionego pokazują, że doświadczał on od samego początku trudu, niepowodzeń i konfrontacji z sytuacjami kryzysu. Te doświadczenia stały się punktem odniesienia do jego koncepcji nie tylko formacji początkowej, ale także towarzyszenia na kolejnych etapach rozwoju powołania.

Biograficzne uwarunkowania koncepcji formacji

Nowo wyświęcony kapłan Alberione, który kilka lat wcześniej został dyscyplinarnie zwolniony i warunkowo przyjęty do innego seminarium, trafił na właściwe środowisko edukacyjne i sam podjął z odpowiedzialnością proces osobistego

13 C. A. Martini, *L'itinerario spirituale-vocazionale del giovane Alberione*, s. 324.

14 I. Fabbri, *Wspomnienie o Czcigodnym Kanoniku Chiesie*, w: *Abyś na nowo rozpałił charyzmat Boży... Materiały z I, II III Forum Rodziny Świętego Pawła, Częstochowa 2000*, s. 278–280; A. Da Silva, *Introduzione*, w: *Donec Formetur Christus in vobis. Meditazioni del Primo Maestro*, Cinisello Balsamo (MI) 2001, s. 26–28.

15 Tamże, s. 135–138.

16 C. A. Martini, *Le Figlie di San Paolo. Note di una storia 1915–1984*, s. 65–67.

17 L. Rolfo, *Don Alberione. Appunti per una biografia*, s. 184–186.

18 J. Alberione, *Abundantes divitae gratiae suae*, s. 48 (przypis 91).

rozwoju. Rok po święceniach, mając zaledwie 24 lata, został mianowany przez biskupa Francesco Re, który rozpoznał w nim „charyzmat duchowego ojcostwa”¹⁹, ojcem duchownym kleryków w seminarium w Albie, które sam ukończył²⁰. Obowiązek ten pełnił przez dwanaście lat (1908–1920). Klerycy tak go wspominali: „Alberione miał co przekazywać, miał własną duchowość, którą pogłębiał z biegiem lat, miał rzadką zdolność: najpierw czynił, potem nauczał; dawał świadectwo swoim przykładem”²¹. Są dostępne również świadectwa kleryków walczących na frontach pierwszej wojny światowej, wspierał ich, pisząc i przysyłając im listy, które były ogromną pomocą w przygotowaniu do kapłaństwa²². „Przełożeni Seminarium trochę o nas zapomnieli, przynajmniej oficjalnie. Było nam przykro. Ksiądz Alberione natomiast dogłębnie podążał za nami”²³.

Jakub Alberione przygotowywał się do kapłaństwa w latach bardzo trudnych dla Kościoła (1900–1907). Tak wspomina tamten okres: „Wielkie zamieszanie i dezorientacja pojawiły się wraz z szybkim rozszerzaniem się modernizmu m.in.: w literaturze, sztuce, dyscyplinie kościelnej, w dziennikarstwie, teologii, filozofii, historii, Piśmie św. Wielu, szczególnie młodych księży, zbłądziło”²⁴. Ta krótka myśl ukazuje, że pisząc swoje wspomnienia po ponad 40 latach, pamiętał o zagubieniu swoich młodych współbraci w kapłaństwie, o rozterkach z powodu przemian polityczno-kulturowych.

W swojej pracy na rzecz diecezji w Albie ks. Alberione był bardzo uważny w posłudze towarzyszenia nie tylko klerykom jako kierownik duchowy, ale też młodym kapłanom. Do swojej pasji duszpasterskiej i poszukiwań naukowych włączał także innych: „Przez dwa lata, w czasie cotygodniowych konferencji, z dwunastoma kapłanami rozważał środki dobrego i współczesnego duszpa-sterstwa. Na ten temat prowadził poszukiwania i otrzymał na piśmie sugestie

19 A. Da Silva, *Introduzione*, w: *Donec Formetur Christus in vobis*, s. 29.

20 Caterina A. Martini, *Le Figlie di San Paolo. Note di una storia 1915–1984*, s. 65–67.

21 G. Barbero, *Il sacerdote Giacomo Alberione*, s. 170–171.

22 Tamże, 278–280.

23 A. F. Fenoglio, *La „sculacciata” di Alberione. Riprendere la „salita” dell’interiorità*, w: *Cose nuove Cose antiche. Testimonianze della Famiglia Paolina*, V. Spagnolo (a cura di), Cuneo 2002, s. 34.

24 J. Alberione, *Abundantes divitae gratiae suae*, s. 43.

od około piętnastu dekanalnych wikariuszy²⁵. Doświadczenia i wnioski zostały opisane w książce: *Appunti di Teologia Pastorale* [Notatki z Teologii Pastoralnej] (1913), której celem było wskazanie młodym kapłanom pewnych i praktycznych sposobów pracy w pierwszych latach ich duszpasterskiej posługi²⁶. Druga książka o tematyce duszpasterskiej wydana przez niego to *La donna associata allo zelo sacerdotale* [Kobieta stowarzyszona z kapłańską gorliwością] (1915). Prace nad nią rozpoczął już w 1911 r., aby zobrazować „ile może uczynić kobieta, współpracując z kapłanem [...] na polu apostołstwa druku, apostołstwa społecznego i duszpasterstwa”²⁷.

Własne doświadczenie słabości, ciężkiej choroby i otrzymanego wsparcia przekładało się u niego na konkretną pomoc formacyjną dla innych założycieli. Są to mniej znane wydarzenia z życia ks. Alberionego, warte omówienia i podkreślenia²⁸. Pierwszym zakonem, któremu pomagał, są Siostry Misjonarki Świętej Gemmy Galgani, zakon założony przez siostrę Eufemię Giannini w 1939 r. w Borgonuovo di Camigliano (Lucca). Korespondencja między dwójgim założycieli „rozpoczęła się w 1939 r. i trwała aż do ich śmierci w 1971 roku”²⁹. Kolejne Zgromadzenie to Mali Pracownicy, powołani w Rzymie przez księdza Giulio Penitenti (1912–1978)³⁰. Około 1944 r. Penitenti „zachęcony przez swojego kierownika duchowego, ks. Jakuba Alberionego, dał życie małej wspólnoty, którą nazwał «Oblaci propagatorzy jedności»”³¹. Także siostra Rosa Lanzilotta, która w 1949 r. założyła Misjonarki Jezusa Pracownika, napotkała wiele piętrzących się trudności, a dzięki podpowiedzi biskupa Battistelli z Teramo przy ich pokonywaniu korzystła z rad ks. Alberionego³².

25 Tamże, s. 54.

26 G. Alberione, Prefazione alla 2 edizione, in: *Appunti di Teologia Pastorale. Pratica del ministero sacerdotale per il giovane clero*, Torino 1915.

27 J. Alberione, *Abundantes divitae gratiae suae*, s. 61.

28 G. Rocca, *Elementi per la fisionomia di un fondatore. Don Alberione e i suoi scritti*, w: *L'eredità Cristocentrica di Don Alberione*, AA.VV., Cinisello Balsamo (MI) 1989, ss. 99–100.

29 P. Cagliari, *Giannini Eufemia*, w: *Dizionario degli Istituti di Perfezione* [odtąd DIP], vol. 6: G. Pelliccia – G. Rocca, Roma 1988, s. 1162; Tenze, *Sorelle Missionarie di Santa Gemma*, w: DIP, vol. 6, s. 1917–1918.

30 G. Salvi, *I piccoli operai*, w: DIP, vol. 8, s. 1917–1918.

31 Tenze, *Penitenti Giuglio*, w: DIP, vol. 6, s. 1367.

32 G. Pettinati, *Lanzilotta Rosa*, w: DIP, vol. 6, s. 452–453.

Koncepcja formacji kapłanów i braci zakonnych

W licznych konferencjach, homiliach, listach czy innych pismach do kapłanów i braci paulistów ks. Alberione wskazywał na „osobistą więź z Chrystusem”, Boskim Mistrzem, budowaną poprzez modlitwę, która jest fundament życia konsekrowanego³³. Jeśli zostanie ona zaniedbana, zaczynają pojawiać się trudności, pokusy i porzucenie drogi powołania³⁴. W „duszpasterstwie powołaniowym” zwracał bardzo uwagę na to, aby każdy zakonnik żył dobrze swoim powołaniem i kochał je, a przez to będzie pociągał innych młodych ludzi do ideałów ewangelicznych³⁵. „Wierność powołaniu” według ks. Alberione zależy od dojrzałości ludzkiej, wyrażającej głęboką konsystencję, prawość, harmonię pomiędzy tym, co zewnętrzne a co wewnętrzne w osobie³⁶. „Formacja” mająca na celu jakość, a nie ilość członków zgromadzenia ma hartować młodych na życiowe burze i trudności, kształtując charakter, zdecydowaną osobowość i wytrwałość w procesie rozwoju³⁷. Szczególną troską ks. Alberione otaczał młodych zakonników i kapłanów po ślubach wieczystych czy święceniach, zalecając także innym przełożonym i starszym w zgromadzeniu wspieranie ich i towarzyszenie im w początkowym etapie pobytu we wspólnotcie: „Jest wielką miłością edukować młodych kapłanów w pierwszych latach [kapłaństwa]. Okazujcie wielką miłość młodym księżom: będziecie mieli szczególne zasługi u Boga... zachowujcie dobre metody w tym bardzo delikatnym zadaniu”³⁸.

33 G. Alberione, *Il senso della vita religiosa*, w «San Paolo» Ottobre-Novembre 1948, *Carissimi in San Paolo* [odtąd CISP], Roma 1971, s. 722; Giacomo Alberione, *Prolungare la propria vita* (26.IV.1956), CISP, s. 733.

34 G. Alberione, *Aspiranti alla vita Paolina. Istruzione VII*, w: *Ut perfectus sit homo Dei. Mese di esercizi spirituali Aprile 1960*, t. I, Cinisello Balsamo (MI) 1998, s. 106–107.

35 G. Alberione, *Cura delle vocazioni tra i 15 e i 23 anni*, w: CISP, s. 720; Tenze, *Prima dall'America*, w: CISP, s. 1022.

36 G. Alberione, *Direzione spirituale dei nostri aspiranti*, w: CISP, s. 752; Tenze, *Formare degli uomini* (28.10.1951), CISP, s. 746–747; Tenze, *Santificazione della mente*, Roma [b.r.], s. 119.

37 Tenze, *Aspiranti alla vita Paolina. Istruzione VII, Ut perfectus sit homo Dei*, t. I, s. 107; tenze, *Cura delle vocazioni*, w: CISP, s. 717; tenze, *I fondamenti della vita religiosa. Istruzione II*, w: *Ut perfectus sit homo Dei*, t. IV, s. 433; tenze, *Promozione e guida delle vocazioni. Istruzione XI*, w: *Ut perfectus sit homo Dei*, t. I, s. 152.

38 Tenze, „*Mihi vivere Christus est*”, s. 43.

Ksiądz Alberione kształtował w powołanych „ducha współodpowiedzialności” za własne i innych powołanie. Według niego nieodpowiedzialność powołaniowa rodzi powierzchowność decyzji, zaniedbania w podjętych zobowiązaniach i może doprowadzić do poważnych niewierności³⁹. Formatorom zalecał, aby czuwali nad jakością procesu rozeznawania, by mogli oceniać w bardziej obiektywny sposób realne możliwości wytrwania poszczególnych osób. Proponował, aby brać pod uwagę: szczerą intencję, wierność ślubom, uważność wobec kruchości i niespójności osobowości, adekwatny stan zdrowia itp.; formator to osoba, która „myśli, modli się, radzi się, pokutuje... wszystko dla jednej decyzji”⁴⁰. Zalecał również, aby „w kryzysach, które dotyczą wszystkich mistrz i spowiednik byli ojcami i matkami jednocześnie”, wspierając swoich wychowanków w odważnej duchowej walce⁴¹. Ksiądz Alberione wymagał także od formatorów i spowiedników podstawowej znajomości zagadnień dotyczących psychologii i psychiatrii w kwestiach dojrzałości – niedojrzałości osobowości i zaburzeń oraz chorób psychicznych⁴². W wygłoszonych homiliach, a także poprzez swój styl życia i modlitwy ksiądz Alberione przekazywał swoim braciom w powołaniu ducha wynagradzania za niewierności powołanych, na pierwszym miejscu ich własne i współbraci⁴³.

Przeżywana przez niego samego i proponowana kapłanom wizja formacji nie opiera się na wierności zewnętrznym przepisom, lecz jest zaproszeniem do głębokiej wewnętrznej przemiany, dotyczącej integralnego procesu harmonizowania osobowości poprzez wybór i uwewnętrznianie wartości ewangelicznych. Po latach tak definiował ten proces: „Cały człowiek w Jezusie Chrystusie, dla całkowitej miłości Boga: inteligencja, wola, serce, siły fizyczne. Wszystko: natura, łaska, powołanie – dla apostołstwa. Wóz, który porusza się na czterech

39 Tamże, s. 33–34.

40 Tenże, *La castità consacrata. Istruzione XV*, w: *Ut perfectus sit homo Dei*, t. I, s. 202; tenże, *Riservato ai sacerdoti (Numero speciale)*, w: CISP, s. 748–749; tenże, *Direzione Spirituale e confessione (Roma, Maggio 1948)*, *Riservata ai Sacerdoti*, CISP s. 743.

41 Tenże, *Vocazioni autentiche. Istruzione IV*, w: *Ut perfectus sit homo Dei*, t. I, s. 82.

42 Tenże, *Formazione umana*, w: CISP, s. 755; tenże, *Problemi psicologici e neuropsichiatrici nella formazione*, w: CISP, s. 765.

43 Tenże, *Lo spirito del Discepolo del Divin Maestro. Istruzione VIII*, w: *Ut perfectus sit homo Dei*, t. IV, s. 488.

kołach: świętość, studium, apostołstwo, ubóstwo”⁴⁴. Omówione, a proponowane przez ks. Alberione, myśli, rady i propozycje formacyjne, są bliskie dzisiejszym kierunkom przygotowania kandydatów do kapłaństwa, zalecanym przez magisterium Kościoła: „Wydaje się, że mimo wszystkich wysiłków i zaangażowania w formację nie dochodzi się do takiego punktu, aby dotykała ona serca osób formowanych i rzeczywiście je przemieniała. Ma się wrażenie, że pełni ona raczej funkcję informacyjną, a nie dociera do wnętrza”⁴⁵. Być może dlatego że „nadal jeszcze niedostateczna jest integracja pomiędzy wizją teologiczną a antropologiczną w koncepcji formacji, w modelu formacyjnym i w pedagogice wychowawczej. Nie jest to po prostu kwestia teoretyczna, ponieważ słaba integracja nie pozwala na wzajemnie oddziaływanie i dialogowanie pomiędzy tymi dwoma zasadniczymi i nieodzownymi komponentami procesu wzrastania: wymiarem duchowym i ludzkim”⁴⁶.

Koncepcja formacji siostr zakonnych

Ksiądz Alberione pozostawił także homilie, medytacje, konferencje skierowane do żeńskich zgromadzeń w Rodzinie Świętego Pawła. Aby uniknąć niepotrzebnych powtórzeń, gdyż pisma dedykowane poszczególnym Zgromadzeniom zawierają te same lub podobne treści, zostaną one omówione i przeanalizowane wspólnie, według tematów dotyczących formacji.

Siostronom zakonnym żyjącym w poszczególnych zgromadzeniach Rodziny Świętego Pawła ks. Alberione proponował Jezusa jako pierwszego powiernika i przyjaciela osób przeżywających rozwój powołania, a modlitwę, która jest źródłem autentycznej i głębokiej więzi z Bogiem, jako pierwsze narzędzie formacyjne⁴⁷. Autentyczne „rozeznawanie powołaniowe” powinno docierać

44 J. Alberione, *Abundantes divitiae gratiae suae*, s. 57.

45 *Młode wino nowe bukłaki*, s. 35–36.

46 Tamże, s. 37–38.

47 G. Alberione, *Apostolato*, seria: Alle Suore di Gesù Buon Pastore, 1957, Roma 1984, s. 251; tenże, *Ritiro Messico 6 aprile 1952*, w: *Esercizi e meditazioni del Primo Maestro e conferenze della Prima Maestra nelle case d'America*, New York 1952, [Archivio Casa Generalizia Figlie di San Paolo, Roma] s. 269; tenże, *Sempre orare*, seria: Alle Suore di Gesù Buon Pastore, 1961, Roma 1984, s. 127–128. 136; tenże, *La vocazione come dono*, seria: Alle Suore di Gesù Buon Pastore, 1954, Roma 1981, s. 90.

do wewnętrznych postaw osoby formowanej. „*Towarzystwo powołaniowe*” jest nazywane przez Założyciela „sztuką sztuki”. Aby prowadzić innych, najpierw trzeba zrozumieć i poznać samych siebie, stając się coraz bardziej człowiekiem, dobrym, uprzejmym i cierpliwym⁴⁸. Konieczne jest „*przygotowanie sióstr formaterek*” nie tylko duchowych, lecz także w przestrzeni formacji ludzkiej, takich, które będą znały podstawy psychologii i psychiatrii, aby mogły być autentycznym wsparciem dla sióstr⁴⁹. Formacja opiera się na wymagającej miłości, na edukacji „nie twardej, ale poważnej, która potrafi wybawić od wielu pokus, prób, kryzysów i porażek”, które są do pokonania z dobrocią, współczuciem, troską i mądrą roztropnością⁵⁰.

Ksiądz Alberione zaprasza formatorki i przełożone, aby w towarzyszeniu siostrom miały jednocześnie „dobroć mamy i siłę taty”⁵¹. A „w trudnościach”, szczególnie wobec młodych sióstr powinny umieć pomagać, dodawać odwagi, oświecać⁵². „Pokusy” mogą pojawiać się w każdym wieku, jednak najbardziej niszczące są pokusy dotycząca wierności powołaniu. To zniechęcenie prowadzi do letniości (apatii), pozostawienia rozwoju duchowego, braku współpracy z łaską, aż do zdrady powołania⁵³. Ks. Alberione przekonywał, że w życiu zakonnym „nikt nie będzie pozbawiony pokus przeciwko powołaniu”, dlatego trzeba się do nich przygotować poprzez modlitwę i pragnienie wytrwałości, poprzez

48 G. Alberione, *L'arte di guidare le anime*, seria: Alle Suore di Gesù Buon Pastore, 1949, Roma 1980, s. 22–23.

49 G. Alberione, *La scelta delle vocazioni (art. 31)*, w: *Spiegazione delle Costituzioni. Istruzioni degli esercizi straordinari*. Ariccia 15 maggio – 6 giugno 1961, Roma 1962, s. 52; tenże, *Ut unum sint*, w: *Spiegazione delle Costituzioni. Istruzioni degli esercizi straordinari*, s. 242.

50 G. Alberione, *La formazione delle vocazioni. Istruzione XVII*, w: *Esercizi alle Maestre 1941, Alle Figlie di San Paolo 1940–1945*, Roma 2000, s. 344–345. 347; tenże, *La formazione delle suore (art. 228–241)*, w: *Spiegazione delle Costituzioni. Istruzioni degli esercizi straordinari*, s. 204–205.

51 G. Alberione, *Ancora amministrazione paolina – diavolo meridiano (16.755)*, w: *Appunti delle conferenze. Settimana di aggiornamento (Luglio 1955)*, Roma 1956, s. 57.

52 G. Alberione, *Profondità interiore*, seria: Alle Suore di Gesù Buon Pastore, 1954, Roma 1981, s. 70.

53 Tenże, *Il diavolo meridiano. Chiusura degli esercizi Spirituali*, seria: Alle Pie Discepole del Divin Maestro, 1965, Roma 1986, s. 278; tenże, *Le tentazioni*, seria: Alle Suore di Gesù Buon Pastore, 1954, Roma 1981, s. 22; tenże, *La vita è una prova*, seria: Alle Suore di Gesù Buon Pastore, 1954, Roma 1981, s. 208.

ukierunkowanie serca i delikatność duszy, wspierając siostry poprzez formację, która dotyka głębi osoby⁵⁴. Bardzo ważne jest przyjrzenie się „*motywacjom wyboru*” życia zakonnego. Rozeznanie musi ocenić, czy chodzi o wybór z miłości dla Chrystusa, czy o egoistyczne zamknięcie się w sobie, kiedy „nie poślubia się nikogo, ani Jezusa, ani mężczyzny, lecz jedynie swoje własne ja”⁵⁵. Ks. Alberione podkreślał, jak ważna w zakonnej formacji kobiet jest „obecność Maryi”, Królowej Apostołów. Powołanie kobiety konsekrowanej w Rodzinie Świętego Pawła jest kontynuacją życia Maryi: życia „z Nią” i „jak Ona” w komunii życia z Jezusem, we współpracy z kapłanami w dziele ewangelizacji, duszpasterstwie ogólnym i duszpasterstwie powołaniowym⁵⁶.

Pisma ks.a Alberione wskazują, że znał on i doceniał specyfikę kobiecej wrażliwości, którą potrafił dobrze ukierunkowywać w sztuce rozeznawania i towarzyszenia, uwrażliwiając siostry poszczególnych zgromadzeń nie tylko na zasoby, lecz także kruchości i trudności, które mogą spotkać w życiu konsekrowanym. Był jednym z niewielu kapłanów swojej epoki, który tak bardzo doceniał obecność i rolę kobiety w Kościele, proponując wiele lat wcześniej to, do czego dziś zaprasza magisterium Kościoła: „Dzisiaj wiele kobiet konsekrowanych wnosi wkład pozytywnego myślenia, pomagając w rozwoju procesu wzrastania biblijnej wizji *humanum* wobec społeczeństwa naznaczonego maskulinistycznymi stereotypami w schematach mentalnych i w ustroju społeczno-polityczno-religijnym [...] Bardzo cenny jest wkład tych, spośród nich, które odczytują objawienie oczami kobiet, aby odkryć nowe horyzonty i nowe style, aby przeżywać w sposób kreatywny «bogactwo [charyzmat] kobiecości»”⁵⁷.

54 Tenze, *Voto e virtù della castità*, w *Spiegazione delle Costituzioni. Istruzioni degli esercizi straordinari*, s. 122–123; Tenze, *Le radici profonde*, seria: Alle Suore di Gesù Buon Pastore, 1952, Roma 1981, s. 237–239.

55 Tenze, *Verginità: conoscere – volere – progredire*, seria: Alle Pie Discepolo del Divin Maestro, 1962, Roma 1986, s. 190–193.

56 Tenze, *Per il mese di maggio. Indirizzo del Primo Maestro alle Famiglie Paoline*, w: *Esercizi e meditazioni del Primo Maestro e conferenze della Prima Maestra nelle case d'America*, s. 288; tenze, *Maria, speranza nostra. (Mese di maggio)*, seria: Alle Pie Discepolo del Divin Maestro, 1957, t. II, Roma 1986, s. 230–231; tenze, *Come la Madonna*, seria: Alle Pie Discepolo del Divin Maestro, 1947, t. II, Roma 1986, s. 75.

57 *Młode wino nowe bukłaki*, 43–44; A. Da Silva, *Introduzione*, w: *Donec Formetur Christus in vobis*, s. 87–88.116–117.

Zgromadzenie dla wszystkich powołań w Kościele

Apostolstwo powołaniowe, jako szczególny rodzaj apostołstwa pastoralnego, miało dla ks. Alberionego wyjątkowe znaczenie, dlatego 8 września 1959 r. założył w Castel Gandolfo odrębne zgromadzenie zakonne, ostatnie wśród żeńskich zgromadzeń w Rodzinie św. Pawła – Instytut Królowej Apostołów dla Powołań (Siostry Apostolinki)⁵⁸. Misją Sióstr Apostolinek jest budzenie świadomości powołaniowej w ludzie Bożym oraz troska o wszystkie powołania w Kościele, ze szczególną uważnością wobec powołań do kapłaństwa i życia konsekrowanego w jego różnorodnych formach⁵⁹. Apostolstwo powołaniowe według księdza Alberionego to nie tylko odkrywanie daru powołania, ale również podejmowanie go, przeżywanie w kreatywnej wierności aż do końca⁶⁰, a także konkretna pomoc powołanym w trudnościach i kryzysach oraz wynagradzanie poprzez modlitwę i osobistą wierność powołaniu za niewierności powołanych⁶¹. Troska o wierność w powołaniu innych wymaga szczególnego wzrastania w wierności i trosce o własną formację: „Nabyć wiedzę o powołaniach. Prosić o światło. Zrozumieć jak Jezus kochał powołania i chciał je mieć blisko siebie. Rozróżnić powołania i środki, aby im pomóc. Potrzebna jest pedagogika powołaniowa, całe specjalne oświecenie! Prosić o świadomość powołaniową. Czuć odpowiedzialność za wasze powołania”⁶².

58 R. M. Tomaszewski, *Chrystocentryzm duchowości Rodziny Świętego Pawła*, Częstochowa 2011, s. 282–283; G. Gandolfo, *Rodzina Świętego Pawła. 10 głosów w służbie Ewangelii*, Częstochowa 2014, s. 26.

59 *Costituzioni. Itinerario Spirituale – Apostolico – Formativo – Giuridico delle Suore Apostoline*, Roma 1994, art. 95–97, s. 71–73.

60 R. M. Tomaszewski, *Chrystocentryzm duchowości Rodziny Świętego Pawła*, s. 282.

61 G. Alberione, *Gesù nella vita dolorosa. Per chi sono le sofferenze delle Apostoline. I misteri dolorosi nello spirito vocazionale*, w: *Don Alberione alle Apostoline 1961*, Castel Gandolfo – Roma 2014, s. 215; 220–221.

62 Tenze, *Gesù nella vita gloriosa continua ad avere cura delle vocazioni. Il compito di “vivere per le vocazioni”*, w: *Don Alberione Alle Apostoline 1961*, G. Alberione, Castel Gandolfo – Roma 2014, s. 226–227.

Podsumowanie

Wyzwania i próby, których doświadczył Jakub Alberione w realizowaniu powołania kapłańskiego: trudności rodzinne, kryzysy, trudności w zakładaniu poszczególnych Zgromadzeń z Rodziny Świętego Pawła nie zahamowały jego rozwoju osobowego i duchowego, lecz jeszcze bardziej go wzmocniły. Zebrany w ciągu lat doświadczeniem formacyjnym dzielił się z innymi powołanymi jako duszpasterz, ojciec duchowny seminarium, założyciel zgromadzeń, formator formatorów. Doświadczenie to wyraził także w słowie pisanim, które jest cennym dziedzictwem, źródłem odkrywania i pogłębiania wiedzy i pasji nie tylko przez jego duchowych synów i córki, ale wszystkich, dla których ważna jest jakość formacji zakonnej, przekładająca się na wytrwałość i wierność podjętym decyzjom życiowym. Ks. Alberione cenił sobie bardzo przygotowanie profesjonalne i kompetencje pedagogiczne odpowiedzialnych za poszczególne wspólnoty jako przełożeni i formatorzy. Niemniej uważał, że to nie kompetencje, ale jakość relacji formacyjnej jest głównym narzędziem procesu formacyjnego. Natomiast jakość relacji osobowych mierzy się według niego jakością osobistej relacji z Bogiem. Inspirujące jest to, że tymi treściami żył i przekazywał je innym wiele lat przed tym, jak Kościół uczynił je motywem oficjalnego nauczania dla wszystkich osób konsekrowanych⁶³. Takie jest właśnie zadanie proroków w Kościele.

Streszczenie: Celem artykułu jest przybliżenie koncepcji formacji ks. Jakuba Alberionego w kontekście wyzwań jakie stoją przed współczesnymi formatorami i formatorkami. Metodą badawczą zastosowaną przez Autora tekstu będzie: metoda analizy i krytyki piśmiennictwa.

Zaprezentowane zostaną zarówno wątki biograficzne jak i wybrane tezy dotyczące rozeznawania powołania kapłańskiego i zakonnego oraz jego rozwoju na poszczególnych etapach formacji początkowej i ciągłej. Analizie poddano zarówno pisma własne Jakuba Alberionego jak i krytyczne opracowania jego dorobku.

Słowa kluczowe: Powołanie, życie zakonne, formacja.

63 Jan Paweł II, Postsynodalna Adhortacja Apostolska *Vita consecrata*, Poznań 1996, s. 69–71.

Bibliografia

Materiały źródłowe

- Alberione G., *Santificazione della mente*, Roma [b.r.].
- Alberione G., Prefazione alla 2 edizione, in *Appunti di Teologia Pastorale. Pratica del ministero sacerdotale per il giovane clero*, Torino 1915.
- Alberione G., „*Mihi vivere Christus est*”. *Ricordi del Primo Maestro ai sacerdoti paolini*, red. G. Barbero, Roma 1972.
- Alberione G., *Ut perfectus sit homo Dei. Mese di esercizi spirituali Aprile 1960*, Cinisello Balsamo (MI) 1998.
- Alberione G., *Carissimi in San Paolo. Lettere – articoli – opuscoli – scritti inediti, tratti dal bollettino «San Paolo» e dall'archivio generalizio (1933–1969)*, red. R. Esposito, Roma 1971.
- Alberione G., *Ritiro Messico 6 aprile 1952*, w: *Esercizi e meditazioni del Primo Maestro e conferenze della Prima Maestra nelle case d'America*, New York 1952, s. 260–269.
- Alberione G., *Per il mese di maggio. Indirizzo del Primo Maestro alle Famiglie Paoline*, w: *Esercizi e meditazioni del Primo Maestro e conferenze della Prima Maestra nelle case d'America*, New York 1952, s. 285–292.
- Alberione G., *La scelta delle vocazioni (art. 31)*, w: *Spiegazione delle Costituzioni. Istruzioni degli esercizi straordinari*. Ariccia 15 maggio – 6 giugno 1961, Roma 1962, s. 50–59.
- Alberione G., *Voto e virtù della castità*, w: *Spiegazione delle Costituzioni. Istruzioni degli esercizi straordinari*, Ariccia 15 maggio – 6 giugno 1961, Roma 1962, s. 122–126.
- Alberione G., *La formazione delle suore (art. 228–241)*, w: *Spiegazione delle Costituzioni. Istruzioni degli esercizi straordinari i*, Ariccia 15 maggio – 6 giugno 1961, Roma 1962, s. 204–210.
- Alberione G., *Ut unum sint*, w: *Spiegazione delle Costituzioni. Istruzioni degli esercizi straordinari*. Ariccia 15 maggio – 6 giugno 1961, Roma 1962, s. 242–250.
- Alberione G., *La formazione delle vocazioni. Istruzione XVII*, w: *Esercizi alle Maestre 1941, Alle Figlie di San Paolo 1940–1945*, Roma 2000, s. 343–347.
- Alberione G., *Ancora amministrazione paolina – diavolo meridiano (16.7.55)*, w: *Appunti delle conferenze. Settimana di aggiornamento (Luglio 1955, FSP)*, Roma 1956, s. 52–59.
- Alberione G., *Come la Madonna*, w: *Alle Pie Discepolo del Divin Maestro 1947*, t. 2, Roma 1986, s. 74–77.
- Alberione G., *Maria, speranza nostra. (Mese di maggio)*, w: *Alle Pie Discepolo del Divin Maestro 1957*, t. 2, Roma 1986, s. 227–233.
- Alberione G., *Verginità: conoscere – volere – progredire*, w: *Alle Pie Discepolo del Divin Maesrto 1962*, Roma 1986, s. 189–199.
- Alberione G., *Il diavolo meridiano. Chiusura degli esercizi Spirituali*, w: *Alle Pie Discepolo del Divin Maestro 1965*, Roma 1986, s. 276–282.

- Alberione G., *L'arte di guidare le anime*, w: *Alle Suore di Gesù Buon Pastore 1949*, Roma 1980, s. 22–23.
- Alberione G., *Le radici profonde*, w: *Alle Suore di Gesù Buon Pastore 1952*, Roma 1981, s. 237–239.
- Alberione G., *Le tentazioni*, w: *Alle Suore di Gesù Buon Pastore 1954*, Roma 1981, s. 21–23.
- Alberione G., *Profondità interiore*, w: *Alle Suore di Gesù Buon Pastore 1954*, Roma 1981, s. 69–71.
- Alberione G., *La vocazione come dono*, w: *Alle Suore di Gesù Buon Pastore 1954*, Roma 1981, s. 89–91.
- Alberione G., *La vita è una prova*, w: *Alle Suore di Gesù Buon Pastore 1954*, Roma 1981, s. 208–209.
- Alberione G., *Apostolato*, w: *Alle Suore di Gesù Buon Pastore 1957*, Roma 1984, s. 247–254.
- Alberione G., *Sempre orare*, w: *Alle Suore di Gesù Buon Pastore 1961*, Roma 1984, s. 125–139.
- Alberione G., *Gesù nella vita dolorosa. Per chi sono le sofferenze delle Apostoline. I misteri dolorosi nello spirito vocazionale*, w: *Don Alberione alle Apostoline 1961*, Castel Gandolfo–Roma 2014, s. 214–221.
- Alberione G., *Gesù nella vita gloriosa continua ad avere cura delle vocazioni. Il compito di „vivere per le vocazioni”*, w: *Don Alberione Alle Apostoline 1961*, Castel Gandolfo–Roma 2014, s. 222–227.
- Alberione J., *Abundantes divitae gratiae suae. Charyzmatyczna historia Rodziny Świętego Pawła*, Częstochowa 2001.

Opracowania

- Barbero G., *Il sacerdote Giacomo Alberione. Un uomo – un'idea*, Roma 1991.
- Cagliari P., *Giannini Eufemia*, w: *Dizionario degli Istituti di Perfezione*, t. 6: G. Pelliccia – G. Rocca, Roma 1988, s. 1162.
- Cagliari P., *Sorelle Missionarie di Santa Gemma*, w: *Dizionario degli Istituti di Perfezione*, t. 6: G. Pelliccia – G. Rocca, Roma 1988, s. 1917–1918.
- Da Silva A., *Introduzione*, w: *Donec Formetur Christus in vobis. Meditazioni del Primo Maestro*, Cinisello Balsamo (MI) 2001, s. 11–162.
- Fabbi I., *Wspomnienie o Czcigodnym Kanoniku Chiesie*, w: *Abyś na nowo rozpalił charyzmat Boży... Materiały z I, II III Forum Rodziny Świętego Pawła*, Częstochowa, 2000, s. 278–280.
- Fenoglio A. F., *La „sculacciata” di Alberione. Riprendere la „salita” dell'interiorità*, w: *Cose nuove Cose antiche. Testimonianze della Famiglia Paolina*, red. V. Spagnolo, Cuneo 2002.
- Gandolfo G., *Rodzina Świętego Pawła. 10 głosów w służbie ewangelii*, Częstochowa 2014.
- Istituto Regina degli Apostoli per le Vocazioni (Suore Apostoline), *Costituzioni. Itinerario Spirituale – Apostolico – Formativo – Giuridico delle Suore Apostoline*, Roma 1994.

- Jan Paweł II, Postsynodalna Adhortacja Apostolska *Vita consecrata*, Poznań 1996.
- Konferencja Episkopatu Polski, *Droga Formacji Prezbiterów w Polsce. Ratio Institutionis Sacerdotalis Pro Polonia*, Poznań 2021.
- Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Dar wierności radość wytrwałości*, Niepokalanów 2020.
- Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Młode wino nowe bukłaki*, Warszawa 2017.
- Martini C. A., *L'itinerario spirituale-vocazionale del giovane Alberione*, w: *Conoscere don Alberione (1884–1971). Strumenti per una biografia*, AA.VV., Roma 1994.
- Martini C. A., *Le Figlie di San Paolo. Note di una storia 1915–1984*, Roma 1994.
- Pettinati G., *Lanzilotta Rosa*, w: *Dizionario degli Istituti di Perfezione*, t. 6: G. Pelliccia – G. Rocca, Roma 1988, s. 452–453.
- Rocca G., *Elementi per la fisionomia di un fondatore. Don Alberione e i suoi scritti*, AA.VV., *L'eredità Cristocentrica di Don Alberione*, Cinisello Balsamo (MI), 1989.
- Rolfo L., *Don Alberione. Appunti per una biografia*, Alba 1974.
- Salvi G., *I piccoli operai* w: *Dizionario degli Istituti di Perfezione*, t. 8: G. Pelliccia – G. Rocca, Roma 1988, s. 1917–1918.
- Salvi G., *Penitenti Giuglio*, w: *Dizionario degli Istituti di Perfezione*, t. 6: G. Pelliccia – G. Rocca, Roma 1988, s.1367.
- Spoletini D. B., *Ksiądz Jakub Alberione. Głosiciel Ewangelii*, tłum. W. Wiśniowski SSP, Częstochowa 2002.
- Tomaszewski R. M., *Chrystocentryzm duchowości Rodziny Świętego Pawła*, Częstochowa 2011.
- Paweł VI, *Przemówienie podczas audiencji generalnej 2.10.1974*, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/pawel_vi/audiencje/ag_02101974.html, dostęp: 30.03.2022.

Małgorzata Przeniosło*

Marek Przeniosło**

Sara Kosno***

Profesorowie pedagogiki i psychologii na uniwersytetach II Rzeczypospolitej¹

Professors of Pedagogy and Psychology at Universities of the Second Polish Republic

Abstract: Chairs of Pedagogy and Psychology were present at each of the six Polish interwar universities. Their specific profiles and nomenclatures were usually inconsistent. This article presents a group portrait of the professors who headed those chairs.

* Małgorzata Przeniosło (ORCID: 0000-0001-7487-9976) – prof. dr hab., pracownik Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, kierownik Zakładu Historii Oświaty i Wychowania; kierownik grantu NCN – Rada Główna Opiekuńcza 1914–1921 i grantu NPRH – Słownik biograficzny profesorów uniwersytetów Drugiej Rzeczypospolitej; kontakt: malgorzata.przenioslo@ujk.edu.pl.

** Marek Przeniosło (ORCID: 0000-0002-7387-8530) – prof. dr hab., pracownik Instytutu Historii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, kierownik Zakładu Historii XX wieku Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach; kontakt: marek.przenioslo@ujk.edu.pl.

*** Sara Kosno (ORCID: 0000-0003-3645-6627) – studentka w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach; kontakt: sara.terelak@gmail.com.

1 W tekście wykorzystano materiały źródłowe zgromadzone podczas realizacji grantu Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki: Słownik biograficzny profesorów uniwersytetów Drugiej Rzeczypospolitej (kierownik Małgorzata Przeniosło). Efektem realizacji projektu jest sześć tomów *Słownika*, każdy poświęcony innemu uniwersytetowi; M. Przeniosło, M. Przeniosło, *Słownik biograficzny profesorów uniwersytetów Drugiej Rzeczypospolitej. Uniwersytet Jagielloński*, Kielce 2021; *Katolicki Uniwersytet Lubelski*, Kielce 2022; *Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie*, Kielce 2022; *Uniwersytet Warszawski*, Kielce 2022; *Uniwersytet Poznański*, Kielce 2022; *Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie*, Kielce 2022.